

מראה מקומות, שיעור מאת הרב מרדכי קורנפלד שליט"א

Chanukah 5776 - "The Chanukah Top"

חנוכה תשע"ו - "סוב סוב סוב"

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- מהו טעמו ומקורו (הנגלה) של המנהג לשחק בסביבון בחנוכה? ולמה החזיקוהו חכמי הדורות למנהג ותיק, בין לנערים בין להורים ובין לגדולי ישראל?
- על מה מרמזים האותיות החרוטות על הסביבון, על דרך הנגלה וע"ד הרמז?
- על מה מרמז צורת הסביבון, הדרך בה אנו מחזיקים אותו, והדרך שאנו משחקים בו?
- למה גזרו היוונים דוקא על החודש, השבת והמילה?
- מה ראוי להיות עיקר עבודת היום בחנוכה?

'מנהג ישראל תורה'

1. **אמרי פנחס** (אמרותיו של הקדוש ר' פנחס מקאריץ תלמיד הבעש"ט), **שער ד' שבת ומועדים אות רכ"ב**, וז"ל, "מה שנוהגים לרשום על הדריידל נגה"ש אמר הרב שהוא מרמז על כל מצות שהם בחנוכה, היינו הדלקה ואמירת הלל. וזה נ"ש נירות שימונה הי"ג הלל ג'מור, ואמר הוא נ"י כיון שמנהג ישראל תורה כשם שיש ע' פנים [לתורה] כך וכו' [יש ע' פנים למנהגים]".
2. **תוספות מנחות כ: ד"ה נפסל בשקיעת החמה**, וז"ל, "אמרין במס' תענית (דף יב.) כל תענית שלא שקעה עליו חמה לא שמיה תענית, ומנהג אבותינו תורה היא, שהכל נוהגין עד צאת הכוכבים."
3. **אוצרות הסופר כרך ט' ע' נ"א** (הערות בדברי מרן החתם סופר) **אות י"ט**, וז"ל, "אודות מנהגו של מרן לשחק בחנוכה עם דריידל של כסף - כתב בספר אלף כתב ח"א אות שצ"ו שמנהגו של מרן היה לשחק בכל לילה בדריידל של כסף, ואכן כהיום עוד נמצא ברשות נכדי מרן זיע"א הדריידל הנ"ל שעבר בירושה להג"מ רבי עקיבא סופר זצ"ל אב"ד פרעשבורג בעל דעת סופר."
- ושם כרך י"ב ע' ס"ה, בשם ר' חנוך דוב פדואה**, וז"ל, "כשהייתי באחד מיומי דחנוכה אצל מו"ר שר התורה הגאון מטשעבין זצ"ל הייתי נוכח כשבא הגאב"ד פרעשבורג בעל דעת סופר זצ"ל לבקרו והביא עמו דריידל של זהב [צ"ל של כסף] וסיפר שזה היה שייך לזקנו מרן החתם סופר זיע"א שבימי החנוכה התעסק בזה הרבה והיה גם נוטלו עמו לבית דין שטוב."
- ובעדות ביהוסף** (מנהגי ויזניץ) **מנהגי ימי חנוכה, הערה י"א**, וז"ל, "בסידור חתם סופר (ללא מלאכי סס - מ.ק.) מובא אודות החת"ס שסביבון היה מונח על שלחנו כל ימי חנוכה וכשהיה מאן דהוא נכנס היה החת"ס מסובב אתו את הסביבון פעם אחת."

הסביבון ואותיותיו

4. ויקיפדיה, ערך Dreidel וערך Teetotum:

The **dreidel** is a Jewish variant on the teetotum, a gambling toy found in many European cultures.

The game... is a Judaized version of a Germanic teetotum, whose rules were: N = Nichts = nothing; G = Ganz = all; H = Halb = half; and S = Stell ein = put in.

A **teetotum** (or **T-totum**) is a form of gambling game that is known across Europe from Roman times. It has a polygonal body, originally four-sided, marked with letters or numbers, which indicate the result of each spin. The name originates from Latin **Totum** meaning 'all' which was marked by a T on one of the four sides and indicated that the winning player could take all the played tokens. In its earliest form the body was square (in some cases via a stick through a regular six-sided die), marked on the four sides by the letters **A** (Lat. *aufer*, take) indicating that the player takes one from the pool, **D** (Lat. *depone*, put down) when a fine has to be paid, **N** (Lat. *nihil*, nothing), and **T** (Lat. *totum*, all), when the whole pool is to be taken. Other accounts give such letters as **P**, **N**, **D** (*dimidium*, half), and **H** or **T**, or other combinations.

5. **גיליון אור הצפון קובץ ו' מנהגי חנוכה** (והובא בפניני המועדים לחסידות בעלז פרק טו'), וז"ל, באחד מלילות חנוכה יצא המשמש (של מה"ר אהרן מבצלז זי"ע, בקצה שפיה גר בתל אביב – מ. ק.) וחיפש דריידל מעץ שעליו חרוטות האותיות נ'ג'ה'ש'י', ולא נ'ג'ה'פ'י' בשביל מרן, כי מנהגו היה לסובב מספר פעמים ב'דריידל' באחד מימי החנוכה (כי מרן זי"ע הקפיד גם
6. **אוצר כל מנהגי ישרון** (לר' אברהם אליעזר הירשאוויץ מקאוונא/פיטסברג, מהדורא שלישית שנדפס בארה"ב תשע"ז) **סי' י"ט ענייני חנוכה אות ד', וז"ל**, "הילדים משחקים בחנוכה במשחק גלגלן (דריידל), - הטעם כי גזרו שלא ללמוד תורה כמו שאנו אומרים בעל הניסים 'להשכיחם תורתך' ובזמן ההוא למדו כלם בעל פה ובאגודה אחת למען יזכירו איש את אחיו פן יישכח דבר, והיתה הגזירה שלא יתאספו במקום אחד אגודות אגודות, מצאו חכמים בעת הגזירה עצה נפלאה בזה שעשו משחק הדריידל להראות את אויביהם, אם יימצאו, ששחקו במשחק הגלגלן ולא
7. **שיח שרפי קודש ח"ג אות תס"ח בשם הרה"ק ר' אברהם מסאכטשוב**, וז"ל, אמר בדרך הלצה על מה שנוהגין לצחוק (פיזוש, דכרייל או קוויטלאך – מ.ק.) בחנוכה כי אנו מדליקין בפנים והדין הוא רק אם בני הבית עודם נעורים ואינם ישנים רק אז מברכין על הדלקה ולא כשהם ישנים על כן נוהגין לצחוק כדי שלא יישנו התינוקות."

ראויה להזכירה סהדי במרומים שלא לדרוש כוונתו רק להסיר מכשול מבני אדם דעו אחי ורעי כמה מכשולות יש בשחוק הזה. א', שבדאי בעת הזאת נשכח ממנו יראת ה'. הב', שבדאי נראה בעיני שהוא גזלן. הג', שמטמאים את עצמם בקליפות אשר אין ראוי להביא תוך הפה בכן אחי

ורעי בקשתי מאד שאל יקל בעיניכם דבר זה הלא יותר טוב שבעת הזאת ילמוד בתורת השם יתברך או לילך אל תלמיד חכם הקרוב לו לבקש תורה מפיו אזי בוודאי יאיר עליו הארת הנס ויעשה לנו השם יתברך ניסים ונפלאות בתורתו יתברך במהרה בימינו אמן."

15. איגרות סופרים, ח"ב (תשובות החת"ס סופר) סי' ג', וז"ל,

והנה עכשיו בעו"ה לא ישמעו לנו לשמוע בלימודים כל היום ושארית הלילה וע"כ יבואו לידי קטטה והשחתה ע"כ אין ראוי לאסור... ע"כ אם יסכים בד"צ שבעירי להתיר קצת כגון קוויטלעך שקורין בלעטין בל"א, מטינא שיבא מכשורא. אמנם ללומדי תורה אשר להם כח לעסוק בתורת ד' לא מצאתי תקנה בכל מה שכתבתי, כמבואר בעירובין ט"ו ע"ב אר"ח בר"ח מה תקנתא של מספרי לה"ר אם ת"ח הוא יעסוק בתורה שנאמר מרפא לשון עץ חיים."

"עמדתי על הנסיון כי אסרנו השחוק על זמן מה ובתוך הזמן הי' ימי חגם, ישראל קדושים נהגו בו איסור, ראיתי בעיני כי עי"ז באו לכמה עניני מחלוקת ולה"ר בהיותם בטלים ממשא ומתן ואין דרכם לעשות כי אם לישב בסוד משחקים ועתה כי ידם אסורות הבטלה מביאה לידי הרבה מכשולים אמרתי ישראל בני נביאים הם וקדמונינו הנהיגו כן..."

16. הנהגות ופסקים הגרי"ח זוננפלד, הלכות והנהגות חנוכה אות ח' והערותו שם, וז"ל, "אין להרהר אחר המקילים בימי החנוכה וכדומה לקבוע עצמם במשחקי קלפים וקוביות... שזהו מנהג ישראל עם קדוש, ועי"ז אינם פונים לדברים אחרים יותר גרועים."

17. מגן אברהם ריש סי' תר"ע, וז"ל, "נוהגין הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים, ובס' חנוכה הבית כתב טעם לזה."

18. אמת ליעקב (קמנצקי) או"ח סי' תר"ע הערה 583, וז"ל,

התלמידים (עי' חמ"י פק ג' – מ. ק.) ומזה נשתרבו המנהג שנותנים מתנות לילדים ג"כ, ואדרבה יותר מסתבר שהגויים לקחו מנהג זה מהיהודים."

"שאלה: מה שנהגו בימינו ליתן מתנות לילדים בימי חנוכה - האם יש בזה משום חוקות העכו"ם, שעושים כן בימי אידם?
תשובה: נראה שלא, שמקור המנהג נובע מזה שנתנו מעות חנוכה למלמדים והיו שולחים המעות על ידי

רמזי האותיות נגה"ש

19. גמרא סנהדרין פב., וז"ל, "כי אתא רב דימי אמר בית דינו של חשמונאי גזרו הבא על הכותית חייב עליה משום נשג"א (נידה שיפחה גי'ויה אישת איש), כי אתא רבין אמר דמשום נשג"ז (נידה שיפחה גי'ויה זיונה)."

20. אמרי פנחס (אמרי ר' פנחס מקאריץ) שער ד', שבת ומועדים, וז"ל, "ופעם אחת שמעתי שבכל חנוכה נתגלה אור הגנוז בשעת הדלקת נרות של חנוכה, והוא אורו של משיח... ופעם אחת שמעתי ממנו בשבת חנוכה שהוא תענוג של משיח (מספר נופת צופים) ונ"ל רמז (על פי דברי האריז"ל שאמר שכל הניסים באים מהיכל משיח וגם בחנוכה יורד אור של משיח כנ"ל וזהו הרמז) שהד' אותיות (סעל הסניזון – מ.ק.) בגימ' משיח."

21. ערכי יהושע (להג"ר יהושע העשל רבינוביץ ממאנאסטרשיטש) מערכת ח' אות כ', וז"ל, "איתא בכתבי זקני הק' מקאריץ זי"ע שנרות חנוכה הם מסוד אורו של מלך המשיח וכו', ולזה במקצת סדורים נדפס בנוסח הנרות הללו וכל מצות שמונת ימי חנוכה, ר"ת משיח, לרמז שאור נרות חנוכה הוא הארת האור של משיח." (והוא הנוסח הנדפס בקיטור פסקי הרא"ש, שבת פרק ב' לוח ח' – מ.ק.)

22. מדרש תנחומא תצוה סימן ח', וז"ל, "אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, אמור להם לישראל, בני, בעולם הזה הייתם זקוקים לאור בית המקדש ומדליקים נרות בתוכו, אבל לעולם הבא בזכות אותו הנה אני מביא לכם מלך המשיח שהוא משול כנר, שנאמר 'אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי' (תהלים קלב יז)."

23. ילקוט שמעוני במדבר רמז תשי"ט, וז"ל, "אם שמרתם נרות של שבת אני מראה לכם נרות של ציון, שנאמר 'והיה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות' (צפניה א' יב)."

24. קול מבשר ח"ג, חנוכה אות י', וז"ל, "וכתיב 'בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות', הרמז על חנוכה."

25. **פסיקתא רבתי פרשה ב'**, וז"ל, "שבע חנוכות הם ואלו הן, חנוכת שמים וארץ שנאמר ויכולו השמים והארץ (בראשית ב' א'), ומה חנוכה היה שם ויתן אותם א-לקים ברקיע השמים להאיר (שם א' י"ח)... וחנוכת הכהנים זו שאנו מדליקין, וחנוכת העולם הבא שנאמר 'אחפש ירושלים בנרות'."

26. **דברי יצחק** (וייגרטרן, ירושלים תשל"ה), וז"ל, "מה שכותבין על עץ מרובע 'גשנה' ומשחקין הנערים בזה מנהג ישראל ותיק תורה הוא... גם ר"ת 'זכר עֲדָתְךָ קִנִּיתָ קֶדֶם גְּאֻלָּתְךָ שִׁבְט נַחֲלָתְךָ הִרְצִינוֹ זֶה שְׁכָנְךָ בּוֹ (תהלים עד ב)."

רמזים נוספים בצורת הסביבון ואותיותיה

27. **מהר"ל בנר מצוה**, וז"ל,

"לכך המלכיות ראוי שיהיו ד', כי המלכיות הם היציאה מכבודו יתברך, והוא יתברך אחד, והאמצעי הוא מתיחס אל אחד כאשר האמצעי בפרט הוא אחד. ולכך בית המקדש וירושלים שהם אחד בלבד, (ו)הם באמצע העולם (יומא נד, ב, מדרש תנחומא פ' קדושים) כי האמצעי הוא מסוגל להם, וכן ישראל

28. **בני יששכר, מאמרי חדשי כסלו טבת, מאמר ב אות כ"ה**, וז"ל,

משיחין), להורות לפניו (היינו שיוורו הדרך לפניו היינו לכל ישראל הכלולים בו ונקראים על שמו ישראל), גשני"ה (המה כתות ד' מלכיות אשר הם בסט"א מנגדים לארבע כחות אשר הם בקדושת ישראל בסוד נפשותיהם והוא גשני"ה)... וביטול כולם יהיה בשלימות על ידי משיח בגימ' גשני"ה, ותבטל זוהמת נח"ש בגימ' כנ"ל אשר ממנו כח המלכיות, ואז יהיה במהרה בימינו הוי"ה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי"ה אחד ושמו אחד, על כן הוי"ה מל"ך הוי"ה מל"ך הוי"ה ימל"ך גם כן בגימ' משיח כנ"ל. הנה לכל אלה עשה יעקב אבינו הכנה דרבה תיכף בהתחלת ביאתו למצרים גלות שרשיי, הנה את יהודה שלח לפניו אל יוסף, סוד תרין משיחין סוד סמיכות גאולה לתפלה יחודא שלים הוי"ה אחד ושמו אחד, וזה יתפרש עוד אי"ה להלן בפסוק כח מעשיו הגיד לעמו וכו'.

[הגהה - ובה תבין מנהג אבותינו תורה הוא אשר המנהג בימי חנוכה (אשר הוא חינוך לגאולה העתידה ב"ב וכמו"ש לך כמ"פ) משחקין הנערים בחתיכת עץ מרובעת ועליו בד' קצותיו חקוקין אותיות גשני"ה בפירוד אות אחד לכל רוח והעץ הזה מתגלגל על נקודת קוטב מרכז האמצעי, להורות שהמלכיות הללו המרומזין בתיבת גשני"ה כנ"ל המנגדים בפירודם בקצוות, הנה כולם סובבים על המרכז נקודה האמצעית ישראל המאחדים הקצוות, על כן הקצוות סובבים על המרכז וכולם יתבטלו אל המרכז ואז יהפוך אל עמים שפה ברורה יחד לקרוא כולם בשם הוי"ה, ואז תבטל לגמרי זוהמת נח"ש בגימ' גשני"ה, אז הוי"ה מל"ך הוי"ה מל"ך הוי"ה ימל"ך (בגימ' כנ"ל), וזה יהיה בביאת משיח (בגימ' כנ"ל) צדקנו במהרה בימינו אמן.

והנה המנהג הזה היה מקודם נהוג בישראל דוקא בחתיכת עץ על שם הנאמר בנבואה ליחזקאל (הוא הפטרה לפרשת ויגש אליו יהודה) 'ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה וכו' ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף וכו' וקרוב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד וכו', וכל הענין שם עד 'ועבדי דוד מלך עליהם' עיי"ש [יחזקאל לו טז], בין והתבונן בפנים מה שכתבתי בפסוק ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף תרין משיחין, סמיכות גאולה לתפלה.]

ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה [בראשית מו כח]. יש להתבונן למה שלח לפניו (ו)דרשת רז"ל ידוע [כמובא בפירש"י לתקן לו בית תלמוד להוראה] וגם לדבריהם ז"ל קשה למה שלח את יהודה דייקא, גם גשנה הוה ליה למימר לגשן (הגם שבמקום למ"ד בתחילה מטיל הכתוב לפעמים ה' בסופה, עכ"ז טעמא בעי ולא דבר ריק הוא)... והנה הדי' מלכיות הם הקמים בכח הקליפות על ישראל רוצים לבטל האחדות ח"ו והם הגורמים שאין יחודו ואחדותו ית"ש בהתגלות לכל באי עולם, וישראל גוי אחד הם הדבקים באחדות כמדי"א ואתם הדבקים בהוי"ה וכו', על כן המלכיות הם ארבעה שהם מן בחינת עלמא דפרודא פירוד לארבע קצוות (ו)ש הכתוב ויראו יושבי קצוות מאותותיך [תהלים סה ט], וישראל הם נקודה האמצעית, וכבר ידעת בחינת אמצע מאחד לכל הקצוות, וכשיתבטלו כל המלכיות ישוב הכל לנקודת האחדות כדכתיב [צפניה ג ט] אז אהפוך אל עמים שפה ברורה יחד לקרוא כולם בשם הוי"ה, וכתב [זכריה יד ט] והיה הוי"ה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי"ה אחד ושמו אחד, ואז תשוב המלוכה לבית ישראל גוי אחד בארץ הדבקים באחדות הוי"ה ב"ה ובי"ש, הנה תוכן הדברים האלה המה דברי הרב הגאון בעל גור אריה זלה"ה עם הרחבת הענין בביאור דברינו אלה כאשר הם לעיניך. ונ"ל שעל כן מלכות ישראל הוא מן יהודה, שיש בשמו אותיות השם הוי"ה אחד ועוד נוסף בשמו אות ד' להורות כי מלכות ישראל מאחדת בפרסום לכל באי עולם אחדות השם המיוחד ומקרבת ומאחדת הפירוד סוד עלמא דפרודא שגרמו הדי' מלכיות יושבי קצוות הלא המה הדי' קצוות וכמו"ש לעיל.

והנה ידוע דלעיתים לבא ב"ב תהיה התחלת הגאולה על ידי משיח בן יוסף [פסי"ז פר' בלק], והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש [עובדיה א יח], ואחר כך תהיה גמר הגאולה בשלימות על ידי משיח בן דוד הבא מיהודה ותכון בידו המלוכה, וטעמא רבא אית ביה סוד סמיכות גאולה לתפלה, והבן כי הוא היחוד הגמור, ועל ידי זה ישובו לאחדות כל הנפרדים ויהיה הוי"ה אחד וישראל עם קרובו גוי אחד. ובה תשכיל ותבין, בהתחלת הגלות השרשיית כאשר בא יעקב מצרימה וראה שהוא גלות שרשיית לכל הדי' גלויות, הנה את יהודה שלח לפניו אל יוסף (כנ"ל ב)

29. בראשית פרק מ"ו, וז"ל,

ג וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הֵאֱ-לֹא-לְקִי אֲבִיךָ אֶל-תִּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִם כִּי-לִגְוִי גָדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם :
ד אֲנֹכִי אֶרְדַּע עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם-עֲלֶה וְיוֹסֵף יִשִּׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ :
כח וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לִפְנֵי אֵל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לִפְנֵי גִשְׁנָה וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גִשְׁן :
כט וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל אֲבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרָיו וַיִּבְכֶּה עַל צַוְאָרָיו עוֹד :

30. **זוהר חלק א' דף ריא.** וז"ל, **"וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ**. רבי יצחק פתח ואמר, (יחזקאל א כב) 'ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה'... וכד מתתקני לגבי כרסיה מה כתיב, 'וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה', והא אוקימנא (נ"א דיוקנא) דהאי אבן טבא בכרסיה דקיימא על ד' קיימין, ועל ההוא כרסיה דיוקנא דאדם לאתחברא ביה כחדא, ולא תברכא כדקא יאות. וכד איהי מתתקנא לגביה דאדם למהוי כלא רתיכא (נ"א קדישא, וכדין כלא רתיכא) חדא להאי אדם, כדין כתיב 'וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ' - דא צדיק; 'וַיַּעַל לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל אֲבִיו גִּשְׁנָה' - לקראת ישראל דא רזא דאדם; 'גשנה' - תקרובתא חדא לאתקרבא כחדא בקרבנא חדא ויחודא חדא."

31. **ספר קדושת לוי פרשת ויגש,** וז"ל, **"וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ**. פירוש שאסר הגוף שהוא מורכב מארבע יסודות. ויעל לקראת ישראל אביו, שהעלה גופו להשם יתברך שנקרא ישראל על שם ישראל. גושנה, לשון הגשה להעלות הכל אל אחדות הבורא ברוך הוא' וזהו גושנה גושן ה"א, כי ה"א היינו ה' אחד ובו נתאחד כל הד' יסודות. ומי מעלה זאת הכל אל אחדות הבורא ברוך הוא, הצדיק, וזהו וַיֹּאסֶר יוֹסֵף, הוא הצדיק."

32. **בית יוסף על או"ח סימן ס"א,** וז"ל, "כתוב בסמ"ק צריך לכוין באל"ף שהוא אחד, ובחי"ת שהוא יחיד בשבעה רקיעים ובארץ הרי ח', והדלי"ת רמז לארבע רוחות, ולעתיד יאמרו כל העולם שהוא אחד."

33. **משנה אבות פרק ה' משנה ה',** וז"ל, "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש... ולא נצחה הרוח את עמוד העשן."

34. גמרא זבחים נח. וז"ל, "והתניא 'מזבח אדמה תעשה לי' - שיהא מחובר מאדמה, שלא יבנו לא על גבי מחילות ולא על גבי כיפין."

יו"ן וכח הגלגל

35. **רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ג' הלכה ה',** וז"ל, "מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם שמונה עשר, ומספר הגלגלים הקטנים שאינן מקיפין שמונה, וממהלך הכוכבים וידיעת שיעור סביבתן בכל יום ובכל שעה ומנטייתן מרוח דרום לרוח צפון ומרוח צפון לרוח דרום ומגבהן מעל הארץ וקריבתן יודע מספר כל אלו הגלגלים וצורת הליכתן ודרך הקפתן וזו היא חכמת חשבון תקופות ומזלות, וספרים רבים חיברו בהן חכמי יון."

36. שפת אמת ספר בראשית לחנוכה, שנת תרס"א, וז"ל,

הנהגה עליונה, וכמ"ש בספרי קודש 'אנכי ה' א-לקיך' - א-לקיך ג"י גלגל וג"י היה הוה יהיה, שמאנו בא כל אלה הגלגלים שמתהפכין תמיד מראשן לסופן הכל לכבודו ברא להודיע שהוא ראשון והוא אחרון."

כשעמדה מלכות יון הרשעה להשכיחם תורתך. כי הי להם חכמה טבעיות וזו החכמה מביא שכתת השגחת הבורא ית"ש, ובניי נבראו להעיד על הבורא שהוא מנהיג כל הטבע. יון ג"י גלגל, שהיו בקיאין בחכמת גלגל המזלות, אבל באמת הנהגת כל הגלגל הכל עפ"י

37. **ספר שיחת מלאכי השרת** (לר' צדוק הכהן), **סוף פרשת משפטים,** וז"ל, "וחכמי יון התחילו לייסד חכמת הטבע ולהתבונן על טבע כל דבר רק שהם ייחסו הכל לטבע, וחכמת חכמי ישראל הוא להכיר בחכמה שבאמת השם יתברך מנהיג הבריאה ורוכב על המלאכים שהם רוחניות כוחות הטבעים."

38. **מגילת אנטיכוס פסוק י"א,** וז"ל "עתה באו ונעלה עליהם ונבטל מהם את הברית אשר כרת להם, א-לקיהם שבת ראש חדש ומילה."

39. נר מצוה למהר"ל, וז"ל,

ולכן הדליקו בו ח' ימים, כי קודש קדשים הוא אחר שבעה וזהו השמיני, ולמה קודש הקדשים אחר שבעה, כי הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז', כי בז' ימים

"ולא היה בו להדליק אלא יום אחד ונעשה נס להדליק בו ח' ימים, כי אלו ח' ימים שנעשה נס באור, דבר זה בא ממעלת קודש הקדשים ששם לא שלטו היונים במעלתו שיש לו, והוא הצנע של כהן גדול."

נברא העולם הזה הטבעי, ולפיכך מה שאחר הטבע הוא תחת מספר שמונה, שמונה הוא אחר ז' ימי הטבע. ולכך המילה שהיא על הטבע, שהרי לפי הטבע האדם נולד ערל, וזה מפני כי הטבע נותן שיהיה ערל, והמילה

הוא על הטבע, ולכך המילה ביום הח'. ומפני שכל דבר שהוא קדוש (ו)הוא נבדל מן הטבע שהיא גשמית חמרית, ולכך קודש הקדשים שהוא נבדל לגמרי הוא גם כן אחר הטבע.

40. **ירושלמי כתובות פרק א' הלכה ב', וז"ל, "אקרא לא-לקים עליון לא-ל גומר עלי" (תהילים נו: ג) בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין ב"ד לעוברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין הבתולין חוזרין."**

41. **רבנו בחיי על דברים פרק י"ח פסוק י', וז"ל, "והנה זה מחכמת התורה העולה על חכמת הכוכבים והמזלות שצותה אותנו במצות השבת אשר כוכב שלו שבתאי שנעשה בהיפך מכל זה, כי החכמה הזאת סיבה גדולה לתחלואי הנפש, וחכמת התורה להם תחבושת ורטיה. החכמה הזאת אסרה אכילת הבשר ביום שבת ולמעט במאכלים, ואנו נצטוו שנתענג ביום השבת לאכול בשר ולשתות יין וכל דבר שיערב לנו, שנאמר (ישעיה נח, ג) 'וקראת לשבת עונג'. החכמה הזאת אסרה התשמיש ואנו עיקר עונה בשבת, שנאמר (תהלים א, ג) 'אשר פרוי יתן בעתו'. החכמה הזאת תלביש שחורים ואנו נלבש ביום שבת מילת וצבעונין, שנאמר (ישעיה נח, ג) 'וכבדתו מעשות דרכיך', והם המלבושים הנכבדים, שכן רבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי. וברוך א-ל עליון אשר חנן אותנו דעה והשכל בידיעת תורתו ומצוותיו ומנע אותנו מלטעות אחר הכוכבים והמזלות, הוא שאמר (דברים ד, יט) 'ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח', והנחילנו המצוות לזכותנו בהם ולהיות לנו בשמרים עקב רב."**

42. **תפארת יהונתן (לר' יונתן אייבשיץ) דברים פרק ל"ב פסוק ו', וז"ל, "ושמא תאמר עולם כמנהגו נוהג הכל כפי הטבע והמזל, זכור ימות עולם ושבת כי בו שבת והוא נגד הטבע והמזל וכוכב שבתאי."**

43. **ספר קול מבשר ח"ג חנוכה אות ה', וז"ל, ואת יהודה שלח להורות לפניו גשנה וכו'. (בראשית מ"ו כח). חנוכה הכנה לימות המשיח, וזה ענין הדריידעל [סביבון], נה"ש - גימטריא משיח. ואמר הרבי ר' חנוך העניך הכהן זצ"ל מאלכסנדר בשם הר"ר בונם זצ"ל, ואת יהודה שלח להורות לפניו 'גשנה', שהוא גימטריא משיח... וזה הסוד מדריידעל. [חשבה לטובה דף ו'] ובס' יכהן פאר (דף מ"ח) מביא מאמר הנ"ל בזה הלשון, מרן מקאצק זצ"ל, אמר לזקני מרן מאלכסנדר**

זצ"ל, שהיה אז בעת שהרבי ר' בונם זצ"ל אמר, 'נחש ינחש' [נחש בגי' משיח - מ.ק. - שני משיחין (עיי' 'קול שמחה', מקץ אות י"ח. וכנראה שהסיפור הזה היה בחנוכה בפי מקץ - המבי"א). ואמר זקני זצ"ל, שעתה מבין הסוד מהדריידעל נה"ש, שגימטריא 'משיח'. דחנוכה הכנה וסיבוב לכח המשיח כנ"ל. (כמו שמובא בקול שמחה הנ"ל, שמשיח בן יוסף הוא הכנה למשיח בן דוד. - המבי"א).

44. **טעמי המנהגים אות תתנ"ט, וז"ל, "טעם שמשחקין בדרעדיל (סביבון) בחנוכה ובפורים בגראגער (רעשן), דבחנוכה לא היתה התעוררות מלמטה רק מלעילא כי לא עשו תשובה כהוגן רק השיי ברחמיו [ריחם עליהם] לכן משחקין בדרעדיל ואוחזין אותו מלמעלה, ובפורים שגזרו צום ושק ואפר יוצע**

לרבים והי' התעוררות מלמטה ע"כ אוחזין מלמטה (קרבן העני לר' יעקב קטינא מחוסט, לעמברג תרמ"ב, פרשת מקץ, בשם הרצ"א מדינוב בעל בני יששכר צוק"ל).

עיקר עבודת היום בחנוכה

45. **בן ביתי (קאמארנא) פרשת מקץ, לכבוד חנוכה (והובא בפניני המועדים), וז"ל, "וראיתי מאאמו"ר זלה"ה שהקפיד שלא לשחוק בדריידיל רק פעם אחת בכל ימי חנוכה בזמן שישב בסעודת צהרים וקנה בעד המעות הזה משקה לסעודה זו, אבל יותר מפעם אחת שייך ליצר הרע ר"ל, וכן אפילו בפעם אחת הזה אינו ראוי ונכון לשחוק יותר מחצי שעה והשאר שייך ליצר הרע כנודע למשכיל דקדושה."**

46. **רש"י בראשית מ" פסוק כ"ח, וז"ל, "להורות לפניו גשנה. לתקן לו בית תלמוד שממש תצא הוראה."**